— Панотчику, рідненький...

— Тікайте в той дух, не торочіть пустого! (Священик ззирався на боки ніби злодій...)

Шубовснуло їх з десяток у церков, а там — на сухі, затишні хори. Радесенько простелювали на долівці нагріті собою кожухи і з міццю кутали дітей, червоних, як сукно. Міркували пошепки, задихано:

— У столярні нічого вже не тешуть — одні трумни.

— Кір бризнув тяжкий.

— Десь там тепер розтікаються по бараках, гонять в окулярах, а ми... слава Богу.

— Добре тотим мудрувати: дала Палагнючка одиницю — тілько й виділа.

— Та ви погадайте! Крізь шкалубини вітер голосить, а ті... купати! Діти, що на втікачці, по церквах, по стайнях, от як наші, попищать маленько і здорові, шпиталі ж хоронять півсотки на день. За пару неділь сім соток глиною привалили.

— Що докторам? Сущий рай, люди! А діти у тім раю плачуть, аж серце ся уриває.

— Хоч би капелька молока! Хоч би однісінька! — жебоніла упротяж якась маленька мама, босоніжка. Із шматка паперу вона добула мокре біле клоччя і обтирала ним спечені губи дитини.

— Бо то корови, що ми привезли, пани профітують, знатнійшому сметанка, вутлійшому спіднє. А нам від кислого хабазу ноги пухнуть, озутися не годен.

— Ідіть-ко гляньте на тоті велебні корови, пізнавайте! До німецьких можна зачесатися, такі гладкі, наші ж, вкраїнцкі... Стегна видко, скіра пооблізала!

— Зате щурі, як зайці, шугають по дорогах.

— Цитьте! — згомоніло й ущухло.— Та цитьте ж бо!

Поприлипали до себе цупко, кам'яніють. Якісь кроки поскрипують, мов на морозі. Зі сходів виринає жінка в темному.

Облетіла зором сутінь, поніяковіла та ймилася тихенько сходити вниз. А щоби тамтим не було лячно, клала палець на устах, ще й моргнула весело до жінок, наїжених, як звірки...

Панна Мері пробувала перед зеркалом поранну сукню з crepe de chine, краски блідого золота з заморськими квітками, витріщатими отяк павині пера у сонці. Відколи приїхала до Гмінду, підлітала ніби на крилах від почуття шкої пристрасної радості, як коли б постійно їхала на вакації.

Так-так, так-так... потакував годинник у магоневій іимфці. Бринів срібно, як сопілка.

Пряла мрію про вечірню зустріч з медиком і залюбки міряла з-під сонних вій кімнату, де мов верх розхристані и насолоди мимо білого дня горіло світло.

А справді, гніздечко манило чаром вигоди, всіма принадами даремщини: стіни кутала аж до стелі, як карабушку, голуба фланеля,

знову ж груба вощанка вкривала всю полівку. Воно було далеке від прокльонів і сліз, як очі під брів. Пахло крилатим щастям. Здавалося, у нім розцвіла і жила ним смішна квітка, обвішана, ніби ялинка, десятком білих черевичків, з росою вглибині. А ще — низький столик з Мопассаном і неграмотною перепискою обіч, на тлі чудової огненної хусти, воєнного трофею і пліч виселеної красуні...

— Прошу!

Увійшла жінка в темнім, зацікавилася віденським моделем сукні, а тоді:

— Введіть мене на туберкулічний діточий поза часом відвідин.

— Якраз у мене служба, ходім.

Через хвилю явилася біла від голови до п'ят, закрила русими кучерями зрум'янені уха, йшла.

— Здається, ніби сей вітер жене заразу! Мабуть, випрятують канали.

В омерзінні зупинилася хвилю без віддиху під брамою шпиталю і тільки тоді догадалася:

— Селедці везуть для людей.

Тільки що вони на поріг — повз стіни шугнула баба чорна, як струк, простоволоса. Торчала вже хвилю проти якоїсь шиби і тепер опередь них вчинилася біля дверей, скочила в нутро...

Щось злопотіло у боротьбі над першим з берега ліжком, замигтіло блідим сяйвом жалібним — і коса, як зоря у леті, опинилася між сухими

бабиними пальцями, а там з тріскотом червоних іскор пропала у печі отвертій настяж.

— Так? Коси в світ, а дитину в гріб? Так?

— Weg, матка, weg!— харчала з ножицями у руках посатаніла сестра.

Якийсь тонкий голосок заплакав навзрид, високо, хтось пошпотнувся на зеленім склі вощаної доріжки, вдарив собою у двері, щез.

Аж тепер з порога зали, ген до других, безконечно далеких дверей, постелився лан дітей, з краю в край розгойданий терпінням.

— А-яй! — стогін мовк і знову двигався, мов на стромину.— А-яй!

— Дайте мені плати-нку, головку зав'язати...— кричало під вікном, де кусав вітер.

— Що тебе болить, Парасочко?

— Капку голова і капку груди.

— А ідо ти їла сьогодні?

— От...

— Бери рушничок, грійся...

А там, у куті з біждеревцем на підвіконнику, чиїсь мулиці у ярім вогні, очі злипли від гарячки, губа упала, л се губа чорна, гей би хто крові наліпив.

— Бабо... бабо... згоріла наша хата...

Он ще одно розправило банні руки, готове миттю у вирій. Сорочину відай мама краями наддерла, щоб легше душі полетіти.

— Олексуню, дам тобі яблучко?

Шепіт з тої бережини:

— Дайте...

Дівчинка, трьохліток, у короні пухкого волосся, совалася по ліжку, як зяблик по клітці:

— Водиці! — правила.— Водиці!

Сестра озирнулася на гостю, підійшла зараз і затарахкотіла чимось під ліжком — зволікала дитину з постелі.

— Водиці! — пручалася дитина. У горлі грало дзвінко, очі чинилися склові.

— Das Kind bittet um Wasser,— пояснила гостя.

— Ah, so. Ich bring sofort!

І побігла.

— Милий Лучку, вмираєш?

А він:

— Вже.

Чиясь Тетянка біліла йому понад головою, от як свічечка, що ніяк не годна горіти, довіряла будь-кому сльору, що при смерті:

— Нічого мені на світі не жаль, тільки тих жовтих чобіток... На кого я їх лишу?

І знову, оддалеку:

— А-яй... а-яй!..

Стогін мовк і з новою міццю перся на смертне узгір'я.

Майнула з вітром лікарка, янтарноока, дівоча, сніжний блиск блузи поміж світла сельскіну, згомоніла любо до сестри, схиленої над книжкою з фривольним рисунком заголовка, а тоді:

— Ein Neuling?

Вказала дитя, розтягнене на подушці верх спинкою, навхрест. Над карком хлопчика, ніби крило галки, причаїлися тверді пера волосся. Один бойкий жмуток звився за-круташкою на чубку потилиці і мигтів в осіннім сонці голубими іскрами. З-під зісуненого одіяла видно було порепану ніжку з відбитим нігтиком мізинця. Тепер ніжка отся дрогнула ледве помітно раз, другий, чимраз швидше... Переживала, може, давній досвітній танок по росах дрібно висіченої толоки? Перегортала пальцями нагріту струю сільської млинівки? Спиралася ціпко на пірнатій гілляці дерева, де крізь сорочину фуркотів липовий шум, піднебний?

Не в думці, відай, було їй, ніжці он тій, слонятися дні і ночі коротиною зябного ліжка, бо сердилася сама у собі міцним рухом стопи, бистрої, як трепета.

А сестра в жарт, а сестра в сміх:

— Новичок? Так... Привели вчера, зодягають на ніч, а воно — з рук та попід ліжка, та навтіки... Всі кричали: щур! З годину бігав... Потім змаргався, пурхнув у кут, за голову його витягнули. Дорана ані ся кивав. Тілько тепер — бачите? — пролупнює одне цікаве око...

Лікарка застукотіла приязно по насторошеній спинці й легенько:

— Ти щур? А, ти щур?

Він мнгом обернувся, сів, як м'яч, відбився від сінника і гнучко скочив уверх. Лискавкою звився між ребра ліжок, тут був, тут пропав! Жінку в темнім, що виходила, гевкнув в отвертих дверях чисто орел клювом, рванув горі вертепами!

— Го-го, остроногий. Го-го! — щосил кричала вулиця.

Вартовий розчепірив руки в шурпатих рукавицях і засвідчив побожно:

— Невмирака!